

Hrvatska između Helsinkija i Moskve: kod nas se 'drugačiji' sustavno zanemaruju, dok Finska ne zaboravlja nijedno dijete

Autor/ica Saša Radusin Objavljeno: 28. prosinca 2022.

◆ Tema: Finska školstvo

Drugačija škola za uspješnije društvo-obrazovna reforma i društvene promjene

Foto: Brett Sayles/Pexels

Finska je država s jednim od najuspješnijih obrazovnih sustava na svijetu, no manje je poznato da je Finska uspjela kao jedna od prvih zemalja na svijetu integrirati koncept rodne raznolikosti u svoj obrazovni sustav.

Finska Nacionalna agencija za obrazovanje, naime, već nekoliko godina potiče škole da napuste poučavanje koje naglašava tradicionalne rodne uloge i prihvate koncepte rodne raznolikosti u svojim lekcijama.

Smjernice uvedene 2017. preporučuju da učitelji, posvećuju veću pozornost rodnoj raznolikosti u raspravama u razredu i planovima lekcija.

Finska glavna organizacija za LGBTIQ prava “**Seta**” distribuirala je priručnik o rodnoj raznolikosti i učitelji ga najčešće koriste u svom radu. LGBTIQ organizacije u Finskoj su partneri školama i učiteljima. Pitanje je gdje je u tom smislu hrvatska vladajuća politika koja želi Finsku, primjerice, vidjeti u NATO-u, no nismo sigurni da i sama želi poput većine NATO država sa zapada imati afirmativan i konstruktivan odnos prema LGBTIQ zajednici koji bi započeo već u našim školama.

Stigmatizacija i zanemarivanje drugačijih

U smislu odnosa prema LGBTIQ problematici u obrazovanju ponekad se čini da su naše trenutno **vladajuće političke i društvene elite stacionirane u Banskim Dvorima ili Kaptolu ipak bliže Minsku ili Moskvi nego Helsinkiju.**

Prema istraživanjima provedenim u našim školama gej, queer i trans učenici u Hrvatskoj još uvijek, naime, doživljavaju nasilje, češće verbalno i od vršnjaka, negoli fizičko, no što je gore, doživljavaju i nasilje od strane nastavnika. Uz diskriminaciju i nasilje, izražen je problem u školi što se, kad se spominju **LGBTIQ teme, obično je to u negativnom kontekstu**, a u velikom broju slučajeva samo se ignoriraju.

Podrške državne obrazovne politike u smislu edukacije za nastavnike i učenike još uvijek nema u pravom smislu te riječi. **Dobar sustav podrške podrazumijevao bi** nastavnike i stručne suradnike – pedagoge i psihologe – koji ne samo što bi trebali biti susretljivi i otvoreni prema LGBTIQ učenicima, već bi bilo dobro da su i educirani o nekim osnovnim specifičnostima te zajednice.

Na taj način imali bi bolje smjernice za rad s gej i trans učenicima i učenicama. Edukacije zasad provode nevladine organizacije, no one ovise o financiranju, natjecajima i **često nemaju doseg koji bi imale javne institucije da provode slične programe** i edukacije.

No, naše škole ne zanemaruju samo gej i trans učenike. Ovdje bolje ne prolaze ni djeca koja ne idu na vjeronauk i često svi zajedno završe sami na hodniku ili u klupi, ostavljeni od većine u razredu, ali i od samih nastavnika i stručnih osoba.

Finci znaju da u njihovim školama ima i mladih trans osoba

Za razliku od hrvatskih obrazovnih vlasti, Finska je Nacionalna agencija za odgoj i obrazovanje primijetila da u tamošnjim školama ima i mladih trans osoba te da o njima treba voditi računa. "U nastavnom planu i programu ne piše što i kako učiti, nego je ideja da se ti predmeti trebaju uključiti u svaki predmet," pojasnila je planerica obrazovanja SETA Marita Karvinen.

U srednjoj školi Valkeala u Kouvoli, **ravnateljica Pauli Pölönen** rekla je, pri uvođenju smjernica o rodnoj raznolikosti da će **nova pravila također zahtijevati od pojedinih nastavnika da razmotre svoje osobne stavove u razgovorima s učenicima.**

"Odabir riječi, pa i najmanji izraz nosi veliko značenje. Moramo obratiti pažnju na to, jer mladi ljudi su osjetljivi i tek sazrijevaju. Nitko ne voli da ga se osuđuje", poručila je Pölönen.

Finska je zemlja koja ne zaboravlja niti jedno svoje dijete. Za svakog učenika postoji drugačiji pristup i prema rezultatima na testovima znanja i sposobnosti finski su učenici najbolji u svijetu

Ravnateljica je istaknula da njihova škola nije morala raditi veće prilagodbe nastavnog plana i programa jer se s rodnim identitetom počela baviti i prije reforme. Na primjer, učenici u razredu pri izvedbi nastave s područja umjetnosti i rukotvorina **više nisu automatski podijeljeni u skupine dječaka i djevojčica** kako bi koristili tvrde i mekane materijale. "Imamo mješovite grupe za umjetnost i obrt još od niže škole i svi uče isti osnovni sadržaj", objasnila je Pölönen.

Nema više muških i ženskih zanimanja

Savjetnici za profesionalno usmjeravanje također obraćaju posebnu pozornost na to da učenike ne usmjeravaju automatski prema zanimanjima na temelju pretpostavki o tome što su "muška" i "ženska" područja.

Školski satovi plivanja još uvijek poštuju tradicionalnu rodnu podjelu i učenici su odvojeni u muške i ženske skupine. Međutim, rodna raznolikost znači prepoznavanje da se ljudi mogu identificirati kao nešto drugo osim ove dvije različite skupine – ukratko, razumijevanje da postoji više od dva spola.

Prema istraživanjima provedenim u našim školama gej, queer i trans učenici u Hrvatskoj još uvijek, naime, doživljavaju nasilje, češće verbalno i od vršnjaka, negoli fizičko, no što je gore, doživljavaju i nasilje od strane nastavnika

Pölönenova škola je možda iznad prosjeka po tom pitanju, ali sad postoje napori LGBT aktivista na području cijele države kako bi se osiguralo da škole imaju sofisticiran pristup rodnim pitanjima u cijelom školskom kurikulumu.

SETA vodič potiče škole da uvedu rodne koncepte u lekcije koje se bave okolišem, biologijom i zdravljem, kao i na finskom i stranim jezicima. Društveni studiji i lekcije iz povijesti također su istaknuti **kao dobre prilike za raspravu o temama koje se odnose na homofobiju, bifobiju i transfobiju**, kao i na njihove temeljne uzroke, ali i na način kako ih spriječiti.

Rodnu raznolikost u Finskoj poučava čak i vjeronauk!

Poziva se nastavnike **da na vjeronauku upoznaju učenike s različitim vjerama i njihovim uvjerenjima o rodnim ulogama i promjenama u njima**. Učiteljima umjetnosti savjetuje se da raspravljaju o rodnoj raznolikosti razbijanjem krutih ideja o obitelji i rodu. "Napravimo ružičastu čestitku s ružama za tatu i sjajnu čestitku s Mercedesom ili vitezom za naše mame".

Smjernice sugeriraju da bi se nastavnici geografije mogli pozabaviti konceptima promatrajući rodne sustave u različitim kulturama, kao i rodnu raznolikost u različitim razdobljima i kulturama.

Naše škole ne zanemaruju samo gej i trans učenike. Ovdje bolje ne prolaze ni djeca koja ne idu na vjeronauk i često svi zajedno završe sami na hodniku ili u klupi, ostavljeni od većine u razredu, ali i od samih nastavnika i stručnih osoba

"Nismo se mogli sjetiti ničega za fiziku i kemiju, ali bi profesor matematike mogao uvesti pitanje temeljeno na činjenicama ili fikciji o postotku određene grupe koja je označila "Ostalo" da bi opisala svoj spol. Ili bi mogli izračunati koliko je broj ljudi koji su bili podvrgnuti operaciji promjene spola porastao posljednjih godina," pojasnila je **Marita Karvinen** iz finske Sete.

Vodič također nudi ideje za učitelje za raspravu o pojmovima ljubavi i odnosa u različitim predmetima. Savjetuje školama da razgovaraju o ljubavi na satovima jezika, na primjer razmatrajući **što bi se dogodilo u ljubavnoj priči kad bi čitatelji zamijenili zamjenice "on" i "ona"**.

Za razliku od Hrvatske, Finska je zemlja koja ne zaboravlja niti jedno svoje dijete

Karvinen, koja organizira dodatnu obuku za učitelje koji to zatraže, procijenila je kako sve češće može vidjeti visoku razinu spremnosti finških učitelja da se bave rodnom raznolikošću.

"Razlikuje se ovisno o školi i učitelju, koliko smo dobro pripremljeni da se nosimo s tim stvarima. Jedan učitelj može reći da on ili ona već govori o rodnoj raznolikosti u razredu, a drugome taj osjećaj može biti potpuno nov", zaključila je Karvinen.

Finska je zemlja koja ne zaboravlja niti jedno svoje dijete. Za svakog učenika postoji drugačiji pristup i prema rezultatima na testovima znanja i sposobnosti finški su učenici najbolji u svijetu.

Za razliku od hrvatskih obrazovnih vlasti, Finska je Nacionalna agencija za odgoj i obrazovanje primijetila da u tamošnjim školama ima i mladih trans osoba te da o njima treba voditi računa

Hrvatska djeca počesto ostaju u nemilosti svojih ravnatelja ukoliko, primjerice, ne pohađaju vjeronauk, što se najbolje vidi po satnicama u mnogim hrvatskim školama koja takvu djecu usred nastavnog dana izbacuje iz učionice. LGBT učenici ili oni s disleksijom ili ADHD-om počesto imaju još i manje podrške i razumijevanja naših školskih autoriteta.

Hrvatska škola, naprosto, još uvijek premalo ili uopće ne haje za različitosti u razredu. Kad vidite dijete koje ne pohađa vjeronauk ili LGBTIQ učenika ili učenicu usamljene ili prestrašene na hodniku u školi, ali i u samom razredu najčešće bez prave podrške nastavnika, škole i zajednice, **pitajte se s tugom, ali i bijesom i razočaranjem**: “Okreću li se naše obrazovne vlasti radije 'uzorima' u Moskvi ili onima u Helsinkiju?”

** Članak je treći dio autorske teme “Drugačija škola za uspješnije društvo-obrazovna reforma i društvene promjene”. Objavljuje se u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.*